

Müziğin Tonu

Pelin Sayın

cinematicorchestra@hotmail.com

Eleştirel - Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı

“Atonal” kelime anlamı olarak, sesi/notası olmayan anlamındadır. Ancak müziğin notasız ya da sessiz olması beklenemez. Atonal, yani bir diğer deyişle “On İki Nota Müziği”, tüm zamanlarda uygulanan müzik sistemlerinin alt üst olduğu bir durumdur. Bilindiği üzere yapıtlar, özellikle batı müziğinde, sesler ve notalar yardımıyla “gam” (yedi ana notadan seçilen bir notayla başlayıp sırayla devam etmek) adı verilen kalıplar içerisinde ifade edilirdi. Gamlar başladıkları notalara göre farklı isimler alırdı. Bu sayede müzik içerisinde uyum, dinginlik ve denge sağlanması hedeflenirdi.

Gamlarda notalar, gama adını veren baskın notanın daha fazla duyulması suretiyle, notaların armonikleri de çalınarak belirli bir düzen içerisine konulurdu. (1)

Batıda esas olan kilise müziği idi. Kilise müziği akılcı ve hatta çıkarıcıydı. Dolayısıyla müziğin gelecekteki kullanımını etkilemişti. Zaten müzikte ilk kurumsallaşma, İncil’deki Latince duaların akılda kalması için, halk şarkı ve melodilerine katılmasıyla gerçekleşmeye başladı. Doğu ise müziğe daha farklı yaklaştı. Onlara göre müzik, ibadet için araç değildi; müziğin kendisi bir çeşit ibadetti. Doğuda müzik teknik bilgi yığını olarak görülmez, kurumsallaştırılmazdı; çünkü müzik felsefe, duygu ve düşünceydi. Bu etkileşimler sayesinde, kilise müziğinin kurumsal yapısı artık bestecilere yetmez oldu. Besteciler müziği kalıplara uydurmak istemediler ve her alanda olduğu gibi müziğin de haşarı çocukları vardı. Onlar, müziği gam kalıpları içerisinde yaşatmak, varetmek istemediler. Özellikle bitişlerde dizi dışı yarım tonun, insanlar üzerinde daha fazla etki yaptığı ve bitişleri güzelleştirdiği fark edildi. Bunun sonucunda da, majör ve minör gamlar müzikal hayata taht kurmaya başladı. Bu sayede diyezler ve bemoller hem daha rahat, hem de daha fazla kullanılabilir hale geldi. (2)

Müzik kural dışılaşmaya başlamıştı artık. O sıkıcı, zorunlu yapılan ve duygusal ifadeyi kısıtlayan gam kalıpları, yavaş yavaş yerini majör ve minör gamlarına bıraktı. Bu anlamda en önemli adım J. S. Bach tarafından atıldı. Bach’ın müzikal anlamda pek çok takipçisi, hatta taklitçisi oldu. Onun attığı adımı takip edenler, bu yeni müziğe eklemeler yaptılar. Ancak onun müziği tamamıyla ayrıydı. Bestelerinde motifleri ince ince işleyerek çok sesliliği kullandı. Ne yazık ki, yine de müzikteki bazı “uygunsuz” olacağı düşünülen notalar, ne Bach tarafından, ne de diğerleri tarafından kullanılmaktaydı. Kilise kalıplarından uzaklaşmış, yeni ve çok sesli müziğe geçilmiş, ancak majör ve minörler hala bir üst seviyeye çekilememişti. İşte bu bir köşeye atılmış, unutulmuş, uygunsuz notaların kullanılmaya başlanmasıyla majör ve minör gamları bir kademe

yükselmmişti. Gamlar içerisinde duyguyu, vurguyu artırmak için düzene uygun olmayan notalar kullanılmış ve bu sayede yapıtlar, daha fazla anlamlanmıştı. Az evvel de bahsettiğim üzere; özellikle bitişlerde uygulanan yarım tonluk dizi dışı kullanımlar, yani “atonalite”, artık yapıtların içinde de kullanılmaya başlanmıştır. Bu atonalite durumu, majör ve minör kalıplarını da anlamsız kılmıştır. Eski yapıtlar dahi, bu yeni sistemle tekrar elden geçirilebilir hale gelmiştir.

İşte tam bu noktada -yani notalar, gamlar, düzen, tertip ilişkisinin bittiği yerde- A. Schönberg devreye girer. O, Atonal Müzik’in adını ilk kez zikreder. Artık majör ve minör gamları da ortadan kalkmıştır. İkisi birarada kullanılmış, gam sistemlerine uymayan bemol, diyez ve diğer sesler müziği ele geçirmiştir. Schönberg bunun için “İki tür birleşip daha üstün bir nesil yaratmıştır.” der. (1)

Yedi ana nota artık müziğin efendisi değildir. Diğer notalar da en az onlar kadar önemli, onlar kadar çok kullanılır hale gelmiştir. Yapıtlar içerisinde tek bir notanın baskın olduğu dönem sona ermiştir. Zaten bu sistem, ancak tonal yapılar içerisinde uygulanabilirdi. Atonal yapıda ise 12 ayrı notadan oluşan dizi boyunca hiçbir notanın yinelenmemesi, yani dizideki notalar bitmeden aynı notanın yinelenemeyeceği ortaya çıkmıştı. Böylece Atonal Müzik kendi kendisini formülize etti. (3) Müziğin içerisindeki uyumu artırmak için dizi ters çevrilip tersten çalınabilir ya da farklı notalardan başlayarak farklı kombinasyonlarla çalınabilir. Asıl amaç, müziğin içinde hiçbir notanın baskın olmamasıdır. Nota yinelenmesine şiddetle karşı çıkar. Böylece hem çok seslilik, hem de çeşitlilik sağlanabilir. Atonal Müzik alanındaki ilk örnekler, bu sistemin kurucusu A. Schönberg’e aittir. Almanya’da bir müddet bu sistemle müzik yapılması yasaklansa da, günümüze kadar Litz, Mahler ve Strauss’un katkılarıyla, Schönberg’in öğrencileri olan Anton Berg ve Anton Webern’in eserleriyle gelmiştir. (4)

Kaynakça:

- (1) Öcek, C. (1999). On iki nota müziği. *Araf*, http://www.araf.net/dergi/sayi15/s15_c_ocek.shtm 1 [05 Mart 2004, WEB].
- (2) Ali, F. (1987). *Müzik ve müziğin sorunları*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- (3) Morgan, R. P. (1991). *Twentieth-century music*. New York: W. W. Norton & Company.
- (4) Alaner, A. B. (2000). *Tarihsel süreçte müzik*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı Yayınları.